

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 338.2

DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.65-10>**Воскресенська О.Є.**кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, маркетингу та туризму
*Херсонський національний технічний університет***Глинська А.Є.**кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, маркетингу та туризму
*Херсонський національний технічний університет***Шукліна В.В.**кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, маркетингу та туризму
*Херсонський національний технічний університет***Voskresenska Olena**Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Management, Marketing and Tourism
*Kherson National Technical University***Hlynska Anastasiia**Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Management,
Marketing and Tourism
*Kherson National Technical University***Shuklina Viktoria**Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Management,
Marketing and Tourism
Kherson National Technical University

ДОСЛІДЖЕННЯ РИЗИКІВ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ, СПРИЧИНЕНИХ ПАНДЕМІЄЮ ТА ПЛАНУВАННЯ ЗАХОДІВ ВИХОДУ З КРИЗИ ЗА РАХУНОК ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ

Воскресенська О.Є., Глинська А.Є., Шукліна В.В. Дослідження ризиків на міжнародному ринку туристичних послуг, спричинених пандемією та планування заходів виходу з кризи за рахунок підвищення рівня професійної мотивації праці персоналу. У статті проведено дослідження ризиків міжнародного ринку туристичних послуг в умовах пандемії та планування заходів виходу з кризи за рахунок підвищення рівня професійної мотивації праці персоналу. Розглянуто вплив ризиків на розвиток міжнародної туристичної галузі від впровадження протиепідемічних заходів від COVID-19. Зазначено, що невизначеність та ризики, які домінують, а також тривалість пандемічних обмежень є ключовими для визначення збитків у цьому секторі. Досліджено рівень зайнятості під час впровадження заходів, спричинених пандемією. Доведено, що в сучасних умовах в Україні проблема підвищення рівня професійної мотивації персоналу стала важливою, оскільки вирішення проблем, що стоять перед суспільством, можливе лише за умови створення належної мотиваційної бази, яка може мотивувати співробітників до ефективної роботи. Порівняно ефективність економічних та неекономічних методів мотивації праці робітників туризму. Визначено, що важливою проблемою є високий рівень неформальної зайнятості в туристичному секторі. Запропоновано шляхи виходу з кризи за рахунок підвищення рівня професійної мотивації праці персоналу.

Ключові слова: дослідження міжнародного ринку, міжнародний туристичний ринок, ринок туристичних послуг, професійна мотивація праці, планування.

Воскресенская Е.Е., Глинская А.Е., Шуклина В.В. Исследование рисков на международном рынке туристических услуг, вызванных пандемией и планирование мер выхода из кризиса за счет повышения уровня профессиональной мотивации труда персонала. В статье проведено исследование рисков международного рынка туристических услуг в условиях пандемии и планирования мер выхода из кризиса за счет повышения уровня профессиональной мотивации труда персонала. Рассмотрено влияние рисков на развитие международной туристической отрасли от внедрения противоэпидемических мер от COVID-19. Указано, что неопределенность и доминирующие риски, а также продолжительность пандемических ограничений являются ключевыми для определения убытков в этом секторе. Исследован уровень занятости при внедрении мер, вызванных пандемией. Доказано, что в современных условиях в Украине проблема повышения уровня профессиональной мотивации персонала стала важной, поскольку решение проблем, стоящих перед обществом, возможно только при условии создания надлежущей мотивационной базы, которая может мотивировать сотрудников к эффективной работе. Проведено сравнение эффективности экономических и неэкономических методов мотивации труда работников туризма. Выявлено, что важной проблемой является высокий уровень неформальной занятости в туристическом секторе. Предложены пути выхода из кризиса за счет повышения уровня профессиональной мотивации труда персонала.

Ключевые слова: исследование международного рынка, международный туристический рынок, рынок туристических услуг, профессиональная мотивация труда, планирование.

Voskresenska Olena, Hlynska Anastasiia, Shuklina Viktoria. Study of risks in the international market of tourist services caused by the pandemic and planning of measures to overcome the crisis by increasing the level of professional motivation of staff. The article considers the risks of the international market of tourist services in a pandemic and measures to overcome the crisis by increasing the level of professional motivation of staff. Study of losses of the tourism sector in the EU in April-May 2020. Decrease in EU revenues in June 2020. The impact of risks on the development of the international tourism industry from the implementation of anti-epidemic measures with COVID-19. Uncertainty and the predominant risks and duration of pandemic constraints are key to determining losses in this sector. The reasons for job losses in the tourism industry during the study period are investigated. The analysis of dynamics of outbound tourism for the period of introduction of quarantine restrictions is carried out. The reasons for the decline in demand for domestic tourism have been identified. The negative dynamics in the labor market of the tourism industry and its cause are determined. The expediency of Ukraine's participation in international tourism relations has been proved. The tourism industry of Ukraine has been studied and the priority directions of its development that have developed under the current conditions have been revealed. The level of employment during the implementation of measures caused by the pandemic was studied. It is determined that an important problem is the high level of informal employment in the tourism industry. It was found that in the current situation in Ukraine at the current stage of its development, the problem of raising the level of professional motivation of staff has become important, because solving the challenges facing society is possible only if you create an appropriate motivational framework that can motivate employees to effective work. It is proved that in modern conditions in Ukraine at the present stage of its development the problem of increasing the level of professional motivation of staff has become important, because solving problems facing society is possible only if you create an appropriate motivational base that can motivate employees to work effectively. The efficiency of economic and non-economic methods of motivation of tourism workers is compared. The expediency of using a personalized approach to the choice of methods of professional motivation of employees is determined. Ways out of the crisis by increasing the level of professional motivation of staff are proposed.

Key words: international market research, international tourist market, market of tourist services, professional motivation of work, plans.

Постановка проблеми. COVID-19 спричинив серйозну кризу в туристичній галузі. Після того як туристичні підприємства змушені були припинити свою діяльність, велика кількість працівників цієї галузі залишилась без роботи, що спричинило справжній колапс на сучасному ринку праці. Заходи, які змушена була вводити більшість країн світу, обмежили пересування туристів не тільки між країнами, але й в середині своїх країн. Таким чином, різко впали показники не тільки виїзного, але й внутрішнього туризму.

Туристичні фірми були вимушені закритись одними з перших. Водночас туристичні фірми з послабленням карантинних заходів останніми змогли відновити свою діяльність, але, незважаючи на це, вони повинні продовжувати додержуватись певних обмежень, пов'язаних із виконанням медичних протоколів, що стримує їх

повноцінну діяльність та не дає змогу працювати на повну потужність. Всі ризики, пов'язані з карантинними обмеженнями, накладають незгладимий відбиток і гальмують подальший розвиток підприємств туристичної сфери на довгостроковий період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження зазначеної проблеми, яка присвячена вивченню ризиків на міжнародному ринку туристичних послуг, спричинених пандемією, та плануванню заходів виходу з кризи за рахунок підвищення рівня професійної мотивації праці персоналу, є невичерпною.

Питання, пов'язані з дослідженням ризиків на міжнародному ринку туристичних послуг, мотивації праці персоналу, планування заходів виходу з кризи, висвітлено у працях таких науковців, як Л.О. Корчевська, А.В. Романова, Т.М. Тимошенко, В.В. Шукліна, Р.М. Набока.

Проте залишаються недослідженими питання щодо вивчення шляхів виходу з кризи за рахунок підвищення професійної мотивації праці персоналу.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є дослідження ризиків міжнародного ринку туристичних послуг в умовах пандемії та планування заходів виходу з кризи за рахунок підвищення рівня професійної мотивації праці персоналу.

Вклад основного матеріалу дослідження. Пандемія наклала серйозний відбиток як на життєдіяльність багатьох країн загалом, так і на більшість виробничих процесів. Вона спричинила падіння не тільки доходів, але й усіх економічних показників. Туризм став однією з перших галузей, яка потрапила під цей удар. Ризики і невизначеність цієї ситуації спричинили серйозні наслідки для галузі. Жодна країна не залишилась без негативного впливу ситуації, що склалася у світі.

Під час пандемії міжнародний туризм втратив близько 1 млрд. євро доходів на місць. Туристичний потік до країн Європейського Союзу впав на 68%.

Від ситуації, що склалася, постраждали такі відомі туристичні країни, як Кіпр, Італія, Франція, Мальта, Греція та Іспанія.

У табл. 1 зазначено втрати, які понесли країни на міжнародній туристичній арені.

Таблиця 1

Втрати туристичного сектору країн ЄС за квітень-травень 2020 року

Країни ЄС	Втрати туристичного сектору, %
Італія	96
Хорватія	86
Кіпр	78
Франція	70
Іспанія	51
Румунія	56
Словенія	56

Джерело: сформовано авторами на основі [8]

За зазначений період падіння доходів туристичних підприємств на міжнародному ринку туристичних послуг становило 68,4% порівняно з аналогічним періодом минулого року.

Влітку минулого року ринок послуг на міжнародному ринку скоротився на 16,4%, тоді як ринок туристичних послуг – на 75%. Більш за все постраждали туроператори та турагенти, доходи яких скоротились на 83,6%, авіакомпанії втратили 73,8% своїх доходів, заклади тимчасового розміщення – 66,4% своїх доходів, а ресторани – 38,4% (табл. 2).

Таблиця 2

Падіння доходів країн ЄС за червень 2020 року

Країни ЄС	Падіння доходів туристичного сектору, %
Туристичні агенції та туроператори	83,6
Авіасполучення	73,8
Тимчасове розміщення	66,4
Ресторани	38,4

Джерело: сформовано авторами на основі [8]

З введенням карантинних обмежень завантаженість закладів тимчасового розміщення на міжнародному ринку впала на 84,6%. Скасування деяких карантинних обмежень влітку дещо покращило ситуацію, але все одно не змогло підвищити ці показники до показників минулого року.

Специфіка та особливості організації туристичної діяльності привели до того, що саме в цій галузі найвищий відсоток працівників має неформальну зайнятість. Це тягне за собою цілу низку проблем, пов'язаних організацією праці робітників.

Виходячи з інформації, яка надається з різних інформаційних джерел, зазначаємо, що у минулому році наша країна втратила близько 75% прибутків щодо аналогічних показників минулого року.

Вітний туризм скоротився на 90%. Заклади тимчасового розміщення мали завантаження лише близько 15% та втратили до 85% доходів. Введення карантинних обмежень призвело до скасування бронювань.

Криза, спричинена пандемією, зумовила банкрутство багатьох туристичних об'єктів, а тисячі осіб залишились без роботи. За прогнозами Міністерства культури й інформаційної політики, туристична галузь понесе збитків на суму більш ніж 1,5 млрд. дол. У минулому році доходи туристичних підприємств склали майже 32 млрд. грн.

Частку ВВП туристичних підприємств країн ЄС та України за 2020 рік наведено на рис. 1. Частку зайнятості на ринку праці країн ЄС та України за 2020 рік наведено на рис. 2.

Нині у нашій країні туристична галузь не підтримується на належному рівні, що ставить під загрозу конкурентоспроможність цієї галузі на міжнародному ринку.

Гострим питанням в умовах сьогодення повинна стати професійна мотивація праці робітників туристичної галузі. Необхідно впроваджувати та застосовувати саме такі методи мотивації, які б мали змогу значно підвищити результативність праці.

Дуже важливо орієнтуватись на потреби та мотиви самих працівників. Індивідуалізація зможе значно підвищити рівень мотивації праці робітників. Цей підхід задовільнить потреби кожного окремого працівника, що дасть змогу значно покращити як показники роботи окремого працівника, так і результати роботи підприємства загалом.

Нині економічні методи мотивації – це одні з найважливіших методів, що мають велику значущість для працівників. Однак не можна не відзначити також важливість неекономічності методів мотивації, бо саме ці методи спонукають людину до розкриття свого особистого потенціалу. Перевагою таких методів є те, що вони не потребують значних фінансових вкладень.

Детальне вивчення досвіду формування системи професійної мотивації праці робітників, аналіз наявної системи професійної мотивації праці на підприємствах частіше зводяться до регулювання тільки її економічної складової частини, що доводить необхідність розробляти та впроваджувати в практику нові підходи до вдосконалення системи мотивації праці на засадах індивідуального підходу до кожного окремого працівника з урахуванням мотивів та потреб кожної конкретної людини та використанням як економічних, так і неекономічних методів професійної мотивації праці.

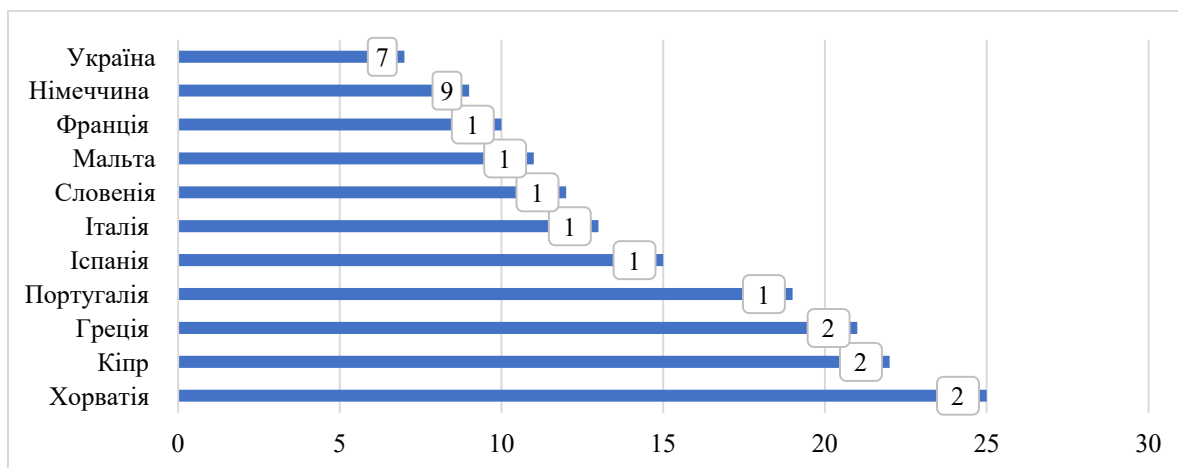

Рис. 1. Частка ВВП туристичних підприємств країн ЄС та України, %, 2020 рік

Джерело: сформовано авторами на основі [8]

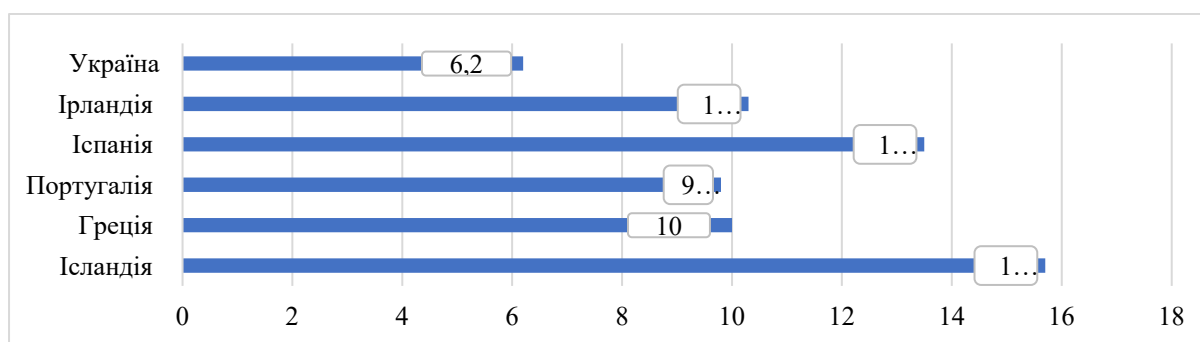

Рис. 2. Частка зайнятості на ринку праці країн ЄС та України, %, 2020 рік

Джерело: сформовано авторами на основі [8]

Висновки. Таким чином, керівництву підприємств запропоновано удосконалити систему професійної мотивації праці з урахуванням персональних потреб кожного окремого працівника (гроші, особиста вигода,

інтереси, почуття обов'язку). Використання на практиці саме такого персоналізованого підходу до мотивації праці допоможе підприємствам туристичної галузі зробити систему мотивації праці економічно ефективною.

Список використаних джерел:

1. Зануда А.О. Коронавірус: скільки втрачає туризм. *BBC News Україна*. 2020. 16 березня. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-51870285> (дата звернення: 19.07.2021).
2. Корчевська Л.О. Прогнозування рівня використання трудового потенціалу України як складова управління його розвитком. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 3. С. 136–140.
3. Романова А.В. П'ять порад, як рятувати український туризм під час пандемії. 2020. 13 березня. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/koronavirus-i-turizm-yak-ukrajini-vryatuvati-industriyu-ostanni-novini-50075544.html> (дата звернення: 16.07.2021).
4. Тимошенко Т.М. Мільйон працівників туріндустрії України можуть опинитися на вулиці. *Дивись.info*. 2020. 14 травня. URL: <https://divys.info/2020/05/14/turyzm-pislya-karantynu-yak-pandemiya-vplynula-na-galuz-i-zminyly-yiyi> (дата звернення: 18.07.2021).
5. Шукліна В.В., Набока Р.М. Критерії якості ітерацій в циклі формування інформаційно-комунікаційного потенціалу підприємства. *Сучасний стан наукових досліджень та технологій в промисловості*. 2020. № 2 (12). С. 90–99.
6. Воскресенська О.Є., Садохіна О.І. Ситуаційний підхід до управління туристичними підприємствами. *Економічні студії*. 2018. № 3 (21). С. 32–37.
7. Воскресенська О.Є. Витрати та ефективність діяльності суб'єктів туристичного бізнесу України. *Економічні інновації*. 2013. № 54. С. 43–48.
8. Пандемія COVID-19 та її наслідки у сфері туризму в Україні. 2020. URL: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/EBRD-COVID19-Report-UKR.pdf> (дата звернення: 16.07.2021).
9. COVID-19: Statements, facts and figures. *ACIE*. 2020. URL: <https://www.aci-europe.org/industry-topics/covid-19.html> (дата звернення: 21.07.2021).

References:

1. Zanuda A.V. (2020) Koronavirus: skiljky vtrachaje turyzm. *VVS News Ukrajina*. Available at: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-51870285> (accessed 19 July 2021).
2. Korchevsjka L.O. (2008) Proghnozuvannja rivnja vykorystannja trudovogho potencialu Ukrajiny jak skladova upravlinnja jogho rozvytkom [Forecasting the level of use of labor potential of Ukraine as a component of management of its development]. *Aktualjni problemy ekonomiky*, no. 3, pp. 136–140.
3. Romanova A.V. (2020) P'jatj porad, jak rjatuvaty ukrajinsjkyj turyzm pid chas pandemiji. Available at: <https://nv.ua/ukr/opinion/koronavirus-i-turizm-yak-ukrajini-vryatuvati-industriyu-ostanni-novini-50075544.html> (accessed 19 July 2021).
4. Tymoshenko T.M. (2020) Miljjon pracivnykiv turindustriji Ukrajiny mozhutj opynytyjsja na vulyci. *Dyvysj.info*. Available at: <https://dyvysj.info/2020/05/14/turyzm-pislya-karantynu-yak-pandemiya-vplynula-na-galuz-i-zminyly-yiyi> (accessed 18 July 2021).
5. Shuklina V.V., Naboka R.M. (2020) Kryteriji jakosti iteracij v cykli formuvannja informacijno-komunikacijnogho potencialu pidpryjemstva [Criteria for the quality of iterations in the cycle of formation of information and communication potential of the enterprise]. *Suchasnyj stan naukovykh doslidzhenj ta tekhnologij v promyslovosti*, no. 2 (12), pp. 90–99.
6. Voskresensjka O.Je., Sadokhina O.I. (2018) Sytuacijnyj pidkhid do upravlinnja turystychnymy pidpryjemstvamy [Situational approach to the management of tourism enterprises]. *Ekonomichni studiji: naukovopraktychnyj zhurnal*, no. 3 (21), pp. 32–37.
7. Voskresensjka O.Je. (2013) Vytraty ta efektyvnistj dijalnosti sub'jektiv turystychnogho biznesu Ukrajiny [Costs and efficiency of the tourism business of Ukraine]. *Ekonomichni innovaciji*, no. 54, pp. 43–48.
8. Pandemija COVID-19 ta jiji naslidky u sferi turyzmu v Ukraini, 2020. Available at: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/EBRD-COVID19-Report-UKR.pdf> (accessed 16 July 2021).
9. COVID-19: Statements, facts and figures. *ACIE*, 2020. Available at: <https://www.aci-europe.org/industry-topics/covid-19.html> (accessed 21 July 2021).